

DOI: <https://doi.org/10.53486/9789975359030.32>

CZU: 339.13.012(478)

MARKET FAILURES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

EȘECURILE PIETEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

BELENIUC Nicoleta, studenta, Specialitatea: MRU,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: beleniucn@gmail.com

Abstract. *Market failure expresses situations in which the market alone cannot allocate resources efficiently. This phenomenon is extremely important for contemporary economies, as it demonstrates that markets cannot operate efficiently solely on their own mechanisms, with a tendency to produce either too much or too little compared to social needs.*

Keywords: *Market failure, public goods, monopoly, externalities, macroeconomic instability.*

JEL CLASSIFICATION: E64

INTRODUCERE

Un critic răutăcios a spus odată că „economiiști înțeleg două mari lucruri: functionarea pietelor și eșecul pietelor”. Economia este în felul acesta cu un pas înaintea politicii atât a stângii, cât și a dreptei politice, deoarece acestea accepta doar una din aceste afirmații. Indiferent care ar fi adevărul, economiștii încearcă să efectueze pasul critic, căutând să arate când se aplică fiecare din aceste puncte de vedere și de ce.

Eșecul pieței este o situație care apare atunci când piața nu este capabilă să aloce resurse în mod eficient. În economie, sistemul de prețuri al unei piețe competitive este capabil să furnizeze toate bunurile și serviciile unei economii. Cu toate acestea, există unele situații în care acest lucru nu este posibil, acestea fiind cunoscute sub numele de eșecuri ale pieței. Opusul eșecului pieței este eșecul statului.

Termenul „eșec de piață” descrie orice performanță a pieței care se consideră a fi mai puțin bună decât cea mai bună performanță posibilă. Cuvantul “eșec” în acest context poate da o impresie greșită. Eșecul de piață înseamnă că cel mai bun rezultat posibil nu a fost obținut; nu înseamnă că nu s-a întâmplat nimic bun.

Obiectivele cercetării sunt de a identifica conceptul de eșec al pieței, cauzele de eșec al pieței și principalele situații de eșec ale pieței în special în țara noastră.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Afirmarea pieței concurențiale în calitate de pilon al economiei de piață este un proces dificil, în evoluția căruia se înregistrează atât succese, cât și eșecuri. Astfel, piața concurențială oferă multiple avantaje:

- numai concurența este în măsură să genereze eficiență economică;
- concurența este cea care impune producătorii să satisfacă cât mai bine cerințele cumpărătorilor;
- firmele competitive reflectă eficiența utilizării factorilor de producție. Așa se explică capacitatea firmelor care obțin profituri mari de a satisface cel mai bine cerințele cumpărătorilor.

Totodată, piața concurențială prezintă și imperfecțiuni, generând insuccese atât pentru agenții economici care nu se pot adapta la exigențele pieței, cât și pentru sistemul economic în cadrul căruia se manifestă. Insuccesul pieței se explică prin incapacitatea instituțiilor de piață ale unui sistem economic de a susține activitățile solicitate sau de a le elimina pe cele nesolicitate. Piața nu reușește întotdeauna să se autoregleze, astfel că pe piață apar anumite disfuncționalități, cunoscute sub denumirea de „eșecuri ale pieței” care justifică intervenția statului pe piață. Eșecul pieței exprimă situațiile în care piața, singură, nu poate alocă resursele eficient. Acest fenomen reprezintă un aspect extrem de important pentru economiile contemporane, deoarece demonstrează că piețele nu pot opera în mod eficient exclusiv pe baza mecanismelor proprii, existând tendința de a produce fie prea mult, fie prea puțin, în comparație cu nevoile sociale.

Se cunosc două cauze principale ale eșecului pieței:

1. *Insucces cauzat de structura pieței.* Această situație se manifestă în cazul când condiția concurențială într-un anumit domeniu nu este asigurată. Astfel, concurența nu se poate manifesta. De exemplu, piața telecomunicațiilor, piața energiei electrice, a apei etc., în care prețul întreprinderii cu poziție de monopol se supune reglementărilor guvernamentale.
2. *Insucces cauzat de mecanismul prețului.* Acesta se produce în situația când sistemul prețurilor se prăbușește sub influența costurilor din producție și consum. Adică, fiecare activitate de producție și consum generează, pe de o parte, nu doar costuri economice, dar și costuri sociale, iar pe de altă parte, nu doar venituri întreprinderilor producătoare, dar și avantaje sociale.

Teoria economică identifică mai multe deficiențe (eșecuri) ale mecanismului economic al pieței. Aceste deficiențe sunt compensate de stat prin reglementarea economică. Fiecare eșec al pieței generează anumite direcții de reglementări.

O atenție deosebită se acordă analizei eșecurilor pieței din perspectiva echității sociale și din punctul de vedere al eficienței economice. Piața favorizează obținerea atât a eficienței de producție, cât și a eficienței alocative. Eficiența de producție se manifestă atunci când alocarea resurselor face posibilă sporirea producției unui bun, fără a diminua producția altui bun. Eficiența alocativă presupune o alocare a resurselor pentru producerea anumitor bunuri prin care are loc îmbunătățirea situației unui individ fără a o înrăutăți pe cea a altui individ.

Principalele situații de eșec ale pieței sunt: producerea bunurilor publice, prezența externalităților, apariția și dezvoltarea monopolului, informația imperfectă.

Instabilitatea macroeconomică este reflectată de fluctuațiile activității economice (ciclurile economice) care se manifestă prin dezechilibre macroeconomice, cum ar fi: șomajul, inflația, capacitățile de producție reduse, deficitul bugetar etc. Economia de piață ca atare se bazează pe proprietatea privată a mijloacelor de producție. Întreprinzătorii, ca proprietari ai mijloacelor de producție acționează separat unul de celălalt, determinând volumul producției și al materialelor achiziționate în conformitate cu propriile interese. Așadar, există o neconcordanță în trecerea și oferta de piață, ceea ce conduce la apariția instabilității macroeconomice. În consecință, apare

necesitatea intervenției statului pentru atenuarea dezechilibrului macroeconomic prin intermediul politicilor economice guvernamentale.

Distribuția veniturilor și a resurselor furnizate pe piață este extrem de inechitabilă și disproporționată. Resursele sunt distribuite inegal datorită diferențelor dintre contribuția forței de muncă și instabilitatea pieței, ceea ce reduce stimulentele pentru a munci eficient. Pentru țara noastră, această situație este deosebit de actuală, deoarece un număr semnificativ de persoane se află sub pragul sărăciei absolute (în special, pensionari, persoane cu dizabilități, familii cu mulți copii). Situația în cauză însă poate fi atribuită atât eșecului pieței, cât și al statului. Oricum, doar statul posedă pârghiile care pot atenua inegalitatea de proprietate a cetățenilor, de exemplu, prin introducerea taxei progresive, acordarea ajutoarelor sociale pentru cei nevoiași, majorarea pensiilor etc. Folosind exemplul Republicii Moldova și al altor țări în curs de dezvoltare, putem spune că statul este adesea incapabil să soluționeze problema vizată la nivelul adecvat din cauza deficiențelor structurii statului și a bazei legislative. Dar teoretic, doar statul dispune de pârghiile de neutralizare a acestui eșec al pieței.

Bunurile publice sunt oferite de sectorul public prin intervenția statului în situația când piața competitivă se dovedește a fi ineficientă. Bunurile publice pot fi interpretate ca externalități pozitive, deoarece, odată fiind produse, nimeni nu poate fi exclus de la consumul acestora. Bunurile publice, prin particularitățile lor, sunt un motiv al apariției eșecurilor pieței.

Există bunuri care nu pot fi oferite de piața privată, ci doar de cea publică (de exemplu, apărarea națională). Chiar dacă acestea ar fi oferite, s-ar face într-o cantitate insuficientă. Bunurile publice, comparativ cu cele private, au două caracteristici importante. În primul rând, nu sunt rivale, practic costul marginal pentru consumul unei cantități suplimentare dintr-un bun public este 0. A doua proprietate constă în indivizibilitatea lor, faptul că nu poate fi exclus nimeni din a consuma un bun public.

Externalitățile apar când acțiunile unui producător sau consumator generează costuri sau avantaje de partea altor agenți economici. Externalitățile negative generează costuri, iar cele pozitive – avantaje. Externalitățile promovează ineficiența, deoarece producătorii nu iau în calcul la determinarea producției sau consumului toate costurile sau beneficiile. Ca rezultat, un producător care generează externalități negative ce nu sunt incluse în costul de producție va determina nivelul producției la o mărime superioară nivelului optim de eficiență, din cauza subevaluării costurilor totale. La fel se întâmplă și în cazul unor externalități pozitive. Atâta timp cât există externalități, alocarea resurselor pe piață nu se poate face eficient și de aceea este necesară intervenția statului. În această situație, statul trebuie să intervină pentru a internaliza costurile, respectiv, beneficiile rezultate din aceste activități asupra celor care le generează.

Monopolul este considerat un insucces al pieței competitive, deoarece apariția și dezvoltarea acestuia este însoțită de faptul că monopolurile influențează prețurile, restrâng producția, în unele cazuri împiedică introducerea de tehnologii mai avansate. Zeci de companii din Moldova care au capital majoritar de stat controlează sectoare întregi de activitate, de la cele de telefonie, producere de țigări, până la servicii de transport feroviar. Autoritățile susțin că au planificat mai multe acțiuni pentru stimularea concurenței. În realitate, sunt puse în prim plan noi monopoluri. Circa o sută de întreprinderi din Republica Moldova au o poziție dominantă pe piață, arată un studiu realizat de Agenția Națională pentru Protecția Concurenței (ANPC). Dintre acestea, majoritatea sunt întreprinderi care au capital public. Statul sau autorități publice locale dețin controlul asupra unor activități economice precum serviciile de telefonie fixă, producerea de țigări, de energie electrică, producerea și distribuția de energie termică, transportul de pasageri cu trenul sau avionul.

Unele companii care dețin monopol, precum Moldtelecom, Franzeluța, Tutun-CTC și AIR Moldova, aduc profit statului. Majoritatea însă sunt o adevărată povară, înregistrând pierderi uriașe, ajungând chiar în pragul falimentului.

De exemplu, Calea Ferată a Moldovei și-a redus vânzările, din 2008 până în prezent, de circa trei ori, iar pierderile sunt de ordinul sutelor de milioane de lei. Întreprinderea Termocom, monopolist la distribuția energiei termice din Capitală, are datoriile de circa 1,5 miliarde de lei.

CONCLUZII/RECOMANDĂRI

Toate aceste tipuri de eșecuri nu se întâlnesc neapărat separat, dimpotrivă, de multe ori se întâmplă ca o categorie să reprezinte cauza apariției unei alte categorii de eșecuri. Eșecurile pieței demonstrează încă o dată faptul că, chiar și atunci când sunt întrunite cerințele pentru funcționarea eficientă a pieței, aceasta nu este capabilă să ofere toată gama de bunuri și servicii cu maximum de eficiență. Astfel, prezența eșecurilor pieței justifică necesitatea unei intervenții adecvate și eficiente a statului în activitatea economică.

Rezumând, putem spune că statul și piața trebuie să interacționeze în scopul sporirii eficienței și reducerii pierderilor societății, însă dimensiunea interacțiunii lor în fiecare caz trebuie determinată printr-o analiză economică a pierderilor și a daunelor cauzate de această interacțiune

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Bénard, J., *Economie Publique*, Economica, Paris, 1985;
2. Coase, R., *Le problème du coût social*, Revue Française d'économie, vol. VII, nr. 4, 2009;
3. *Companii monopoliste din Republica Moldova*: https://adevarul.ro/moldova/economie/statul-mai-mare-monopolist-republica-moldova-1_50acae927c42d5a663883a53/index.html, vizualizat pe 02.03.2022
4. Facchini, F., *Politiques publiques*, Cours, Université de Paris, 2005-2006;
5. Léveque, F., *La réglementation des externalités*, Centre d'économie industrielle, Editions La Découverte - Collection Repères 1998;
6. Moșteanu, T., colab. *Economia sectorului public*, Ed. Universitară, București, 2005;

Coordonator științific: VACULOVSKI Dorin, dr., conf. univ.
Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni, 61, www.ase.md
e-mail: dorinvaculovsky@yahoo.com